

mat. Verba autem illa Simeonis (1): *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, ex quibus falsa suspicio orta videtur, non esse de corporali ejus morte intelligenda, sed de acerbissimis doloribus in morte Filii ejus Jesu Christi toleratis, verior expositio tenet (2).

III. Beatissima Virgo ut pie sentiunt fideles non mortua est vi alicujus morbi corporalis, sed vi amoris et ardentissimi desiderii atque intensissimae contemplationis (3).

Primum fit verisimile: a) Quia non mori vi corporalis morbi est excellentior mortis modus et innocentiae ac puritati Virginis quodammodo debitus. b) Quia mortua creditur sine dolore ut Damascenus sentit orat. 2, de *Dormitione Virginis*. c) Quia sine libidine concepit, omnique inordinata concupiscentia etiam materiali semper caruit. d) Quia in morte Filii majores dolores, quam in morte sentiantur degustavit.

Secundum est etiam verisimile, quia fieri potest ut mens tanta efficacia et intensione in actibus amoris, desiderii et contemplationis occupetur, ut veluti destitutum corpus, ita ut paulatim ejus dispositiones remittantur, ac deficient, ac tandem ob earum defectum non possit anima in corpore conservari. (Vide P. V. Sedlmayr. O. S. B. Theolog. Mariana QQ. 6. 7. P. 4° in Summ. aurea, tom. 8, col. 134...)

Haec pauca sufficiant ut quanta sint privilegia B. Mariae ob ejus divinam maternitatem concessa, aliquatenus adumbretur. Caeterum Ipsa (4) «caeli terraeque Regina a Domino constituta, ac super omnes Angelorum choros Sanctorumque ordines exaltata adstans a dextris Unigeniti Filii sui Domini Nostri Jesu Christi maternis suis precibus validissime» impetret (5) «ut sancta Mater Catholica Ecclesia cunctis amotis difficultatibus, cunctisque profligatis erroribus ubicumque gentium, ubicumque locorum, quotidie magis vigeat, floreat ac regnet a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum, omnique pace, tranquillitate, ac libertate fruatur ut rei veniam, aegri medelam, pusilli corde robor, afflicti consolationem, periclitantes adiutorium obtineant, et omnes errantes discussa mentis caligine ad veritatis ac justitiae semitam redeant, ac fiat unum ovile et unus pastor.»

(1) Luc. II, 35.—(2) Vid. Maldon. in h. l.—(3) Suar. *De myst. D. 21*, sec. 2, nn. 3, 4.—(4) Bull. *Ineffabilis* Pii IX. § *Audiant*.—(5) *Ibid.* § *Repletem quidem*.

DISQUISITIO III.

De hominis operatione et regula praecipue secundum naturam.

Homo in triplici statu considerari potest, in statu primaevo, in quo a Domino rectus factus, peccavit et innocentiam amisit; in statu viae, in quo suis actibus normae divinae accommodatis ac gratia Dei roboratis, ipsius amicitiam et benevolentiam recuperat; in statu tandem finali, in quo post mortem, aut praemium aut poenam prout vitam bonam vel malam gesserit, a Deo recipiet. De primo statu satis diximus in disquisitione praecedenti, restat ut de secundo et tertio in iis, quae supersunt disquisitionibus agamus.

CAPUT I.

De actibus humanis.

ARTICULUS I.

De voluntario.

THESIS I.

Ut actus sit humanus debet esse perfecte voluntarius.

I. Nota. I. Voluntarium est proprie: «quod procedit a principio intrinseco cum cognitione finis (1).» Voluntarium necesse est ut oriatur a proprio appetitu innato, qui sit in agente, et in hoc convenit motus naturalis cum voluntario, et differt a violento, quod est a principio extrinseco. Additur cum cognitione, ut distinguatur a motu naturali, ut sic: hic enim est consentaneus appetitui naturae, ille vero debet esse a principio eliciente et vitali, qui appetitus sequitur formam apprehensam et ex cognitione resultat: ita ut cognitio sit aliquo modo fons et origo ipsius voluntarii.

(1) D. Thom. 1, 2, Q. 6, ar. 1.

II. Generalissima acceptione dicitur voluntarium quicquid cadit sub voluntate. Aliquid potest cadere sub voluntate ut objectum tantum, et tunc dicitur voluntarium *objective et concomitanter* et vocatur volitum; vel tamquam effectus et actus ejus, quod *causaliter* seu principiative, seu active voluntarium dicitur, ut actus elicitus et imperatus. De hoc agimus nunc, eique convenit definitio principio tradita. Dividitur hoc voluntarium 1.º in elicitedum et imperatum. Primum, quod est *immediate* a voluntate, ac proinde per seipsum intrinsece voluntarium. Secundum quod est a voluntate *medio actu ipsius elicitedo*; ut motus progressivus hominis, ac proinde est tale per denominationem ab alio actu. Posset etiam esse voluntarium elicitedum et imperatum; ut actus imperatus ipsis voluntatis. 2.º In perfectum et imperfectum, secundum quod cognitio perfecta vel imperfecta sit; si cognitio imperfecta est quatenus tantum sensitiva solet dici *spontaneum*; si est imperfecta ex defectu deliberationis solet dici *voluntarium imperfectum*, quod aliquando ad peccatum venialiter satis est. 3.º Dividitur *in se* vel *in alio*, quam divisionem confundunt aliqui cum alia divisione voluntarii in *directum* et in *indirectum*, sed commodius distinguitur cum Angelico (1), qui voluntarium in alio vocat voluntarium implicitum et virtuale. Est voluntarium *in se* vel expressum, quando est in se volitum, et voluntas versatur immediate circa ipsum, sive sit per actum proprium seu voluntarium directum, sive per carentiam actus, seu voluntarium indirectum. Est *in alio*, quando est volitum in alio, seu voluntas terminatur ad aliquid in quo virtualiter seu moraliter continetur id quod dicitur voluntarium in alio (2). 4.º In directum et in indirectum. Primum est illud, in quod directe tendit voluntas per actum suum. Secundum generali significatione est omne illud.

(1) I. Q. 77, art. 7. De malo Q. 3, ar. 1.—(2) Ad hoc voluntarium reduci potest voluntarium *interpretativum*, quod praesumitur futurum esse in aliquo si advertisset, aut si rem cognovisset, ut quando per epicheiam fit aliquid contra tenorem legis... sed si quis recte consideret, hoc non est proprie voluntarium, nam si quis omnino ignorans casu occidisset inimicum, ita tamen esset dispositus, quod si sciret esse inimicum facilius occideret, non propterea actio illa censetur illi voluntaria... ideo dicendum illud non esse voluntarium illi, nec involuntarium quod est observandum ad ferendum iudicium in rebus moralibus, quae pendunt ex voluntate alterius et dicitur sufficere in eis voluntatem interpretativam... Nam si ad honestatem actus sufficit quod non sit alteri involuntarius v. gr. quod non sit prohibitus a superiore, tunc satis erit voluntas interpretativa, si revera moraliter loquendo talis sit; si autem necessaria est positiva voluntas, seu positivus influxus alterius procedens ex voluntate ejus, tunc satis non erit interpretativa voluntas... quia revera nulla est.» Hinc carens jurisdictione ad absolvendum, eam non acquirit sola voluntate interpretativa sui superioris. (Su ar. De voluntario Disp. 1.^a sec. 4, n. 4.)

quod moraliter censetur esse a voluntate, ac si illud expresse vellet, quamvis ipsa non eliciat proprium actum, quo illud velit, et in hoc sensu voluntarium in alio, dici potest indirectum. Strictiori sensu est illud, quod est a voluntate ut non agente, cum agere possit. 5.º Dividitur tandem in actuale, quod actu existit; virtuale, quod in aliqua virtute seu effectu perseverat; habituale, quod nec in se, nec in virtute existit, non est tamen retractatum.

2. III. Certum est dari in hominibus voluntarium et quidem perfectum, tum experientia quotidiana, qua evidenter conscii sumus, nos agere quia volumus per virtutem nobis insitam et cognoscendo scopum operationum nostrarum; tum exponendo modum nostrae volitionis cum Angelico: «Considerandum est, quod quorundam actuum seu motuum principium est in agente, seu in eo, quod movetur; quorundam autem motuum vel actuum principium est extra. Cum autem lapis movetur sursum, principium hujus motionis est extra lapidem; sed cum movetur deorsum, principium hujus motionis est in ipso lapide. Eorum autem quae a principio intrinseco moventur, quaedam movent se ipsa, quaedam autem non... illa perfecte moventur a principio intrinseco in quibus est aliquod intrinsecum principium, non solum ut moveantur, sed ut moveantur in finem. Ad hoc autem quod fiat aliquod propter finem, requiritur cognitio finis aequalis... Unde cum homo maxime cognoscat finem sui operis, et moveat seipsum, in ejus actibus maxime invenitur voluntarium (1).»

IV. Voluntarium perfectum non est idem ac voluntarium liberum ut aliqui docuerunt (2), nam amor beatificus, amor quo Deus se amat et quo Pater et Filius producant Spiritum Sanctum, est necessarius; quia voluntas in finem clare propositum non est libera ac Deus se non amare non potest sicut Spiritus Sanctus non produci, et tamen omnes recensiti amores sunt perfectissime voluntarii; procedunt enim ab intrinseco principio cum perfecta cognitione. Nec alienus dicendus D. Thomas ab hac doctrina, qui radicem operationis propter finem, numquam tribuit libertati, sed perfectae cognitioni rationis, ut videre est 3, contr. gent. c. 2; et I, 2, Q. 1.^a ar. 2, ubi probat bruta non operari propter finem formaliter et proprie, quia carent praedicta cognitione. In praesenti vero viae statu, cum nulla detur tam perfecta cognitio finis, quae post se hominem necessario rapiat, nullus datur actus perfectae voluntarius, qui simul non sit perfecte liber, atque ideo potest definiti actus humanus: «operatio hominis procedens a deliberata voluntate.»

3. Probatio hinc principis D. Thomae. Actionum, quae

(1) I, 2, Q. 6, ar. 1.—(2) Vazquez. In 1, 2, D. 23, c. 4.

ab homine aguntur, illae solae proprie dicuntur humanae, quae sunt propriae hominis, in quantum est homo (1). Atqui illae tantum actiones sunt propriae hominis in quantum est homo, quae sunt perfecte voluntariae. Ergo... *Min.* prob. Homo in operando in eo distinguitur a brutis, quod possit se ad operandum determinare cum perfecta cognitione finis. Sed ea, quae homo operatur cum perfecta cognitione finis sunt perfecte voluntaria. Ergo...

4. Obj. 1.º Juxta Angelicum (2) homo differt ab aliis irrationalibus creaturis in hoc, quod est suorum actuum dominus. Atqui homo solum est dominus actuum liberorum. Ergo solum actus liberi erunt actus humani.

Resp. Dist. *maj.* In eo quod est suorum actuum dominus libere vel necessario; conc. Solum libere; neg. Et contradist. *min.* etc. Non negaverim tamen D. Thomam habuisse prae oculis actus humanos hominis viatoris.

Obj. 2.º Etiam ratiocinari est actio propria hominis in quantum est homo. Ergo non tantum actiones perfectae voluntariae erunt actus humani.

Resp. Dist. *antec.* In quantum est homo se ipsum movens, determinans ad operandum; neg. In quantum est homo specificiter consideratus, cui soli convenit ratiocinari; conc. *Conseq.* dist. Ergo aliae hominis actiones non perfecte voluntariae erunt actus humani, quatenus sub actu humano omnis actio propria hominis comprehenditur; conc. *conseq.* Si solum illae veniunt actiones, quibus homo jam cognitione instructus se movet, determinat ad operandum; neg.

SCHOLION I.

An detur aliquod voluntarium sine ullo voluntatis actu.

5. Respondeo cum Platelli (3): Ad voluntarium indirectum et negativum necessarium non est ullus actus voluntatis, etiam qui solum indirecte terminetur ad omissionem, quatenus intendit aliquid impossibile v. g. amorem Dei cum actu opposito odii Dei, ex qua intentione sequatur omisio; quae proinde in isto impossibile, ut in causa, censetur indirecte volita, ac voluntaria. Unde:

Dico I. Non repugnat pura omisio libera et consequenter voluntaria absque omni actu voluntatis.

Prob. 1.º Ut omisio sit libera solum requiritur ut sit suo modo a voluntate sicut ab ipsa esset actus positivus omissioni oppositus, quem proxime et libere poneret. Atqui ad hoc sufficit, ut voluntas proxime possit hic et nunc actum positivum ponere et tamen illum non ponat. Ergo... *Min.* prob. Eo ipso enim, quod actum non po-

(1) 1, 2, Q. 1, ar. 1.—(2) Ibid.—(3) Curs. theolog. de actibus, n. 14.

nat cum posset, a sola voluntatis libertate oritur, quod actus non existat; ac proinde morali iudicio, ejus omisio aequae tribui debet voluntati, ac si formaliter haberet nolitionem positivam actum ponendi, quam in iis circumstantiis habet moraliter et aequaliter in ordine ad hunc effectum, qui est omissionem esse, et ei ut causae tribui.

2.º Deus, voluntati instructae concursu indifferente ad amandum vel non amandum, potest negare suum concursum ad omnes actus praeterquam ad actum amoris praecipuum. Atqui si in hoc casu non amaret peccaret pura omissione libera. Ergo... *Minor* prob. Peccaret pura omissione, quia deest concursus ad alios actus praeterquam ad amandum; ageret libere, quia in sua est potestate non omittere amorem seu amare. Libertas enim *contradictionis* non est ad actus positivos insociabiles, sed immediate ad ponendum vel non ponendum actum; sic enim explicatur per potestatem operandi vel non operandi, non vero operandi sic vel aliter.

6. Obj. 1.º Voluntas exercens libertatem in actu secundo, aliquid debet habere, quo in actu primo carebat. Atqui per puram omissionem nihil novi acquirit. Ergo non potest pura omissione libertatem exercere.

Resp. Dist. *maj.* Exercens libertatem agendo positive; conc. Negative; subdist. Debet aliquid habere i. e. aliquam entitatem; neg. Aliquam privationem v. g. actus amoris praecipui; conc. *Min.* contradist. Nihil novi acquirit physice, aliqua entitate; conc. Privatione aliqua et moraliter; neg.

Obj. 2.º Ecclesiasticus (1) laudat omnem, qui potuit transgredi et non est transgressus. Ergo non est possibilis pura omisio. Prob. *conseq.* Qui non transgrediretur pure omitendo, non esset laudabilis. Ergo aliquis, qui non esset transgressus, non esset laudabilis.

Resp. Dist. *antec.* Laudatur omnis, qui non est transgressus ex motivo honesto; conc. Ex motivo tantum indifferenti vel nullo; neg. Ad probat. Trans. *antec.* Dist. *conseq.* Qui non transgressus esset ex motivo honesto; neg. Ex motivo indifferenti vel nullo; conc. Transmitto *antec.* quia nonnulli tenent puram omissionem posse esse meritoriam (2).

7. **Dico II.** (3): De facto non dari, nec moraliter dari posse puram omissionem liberam, ac peccaminosam absque omni actu, illi causam aut occasionem praebente.

Prob. Tanta est promptitudo et activitas voluntatis, tantaque ejus inclinatio naturalis ad boni prosequentionem et mali fugam, ut moraliter non possit non sinere se moveri ab aliquo ex bonis aut malis sibi propositis.

Hoc sensu intelligendus D. Thomas (4), cum statuit: «Si vero in peccato omissionis intelligantur etiam causae, vel occasionem omittendi; sic necesse est in peccato omissionis aliquid actum esse; nam possibilem esse puram omissionem clare te-

(1) XXXI, 10.—(2) Arriaga. De merit. D. 53, sec. 2; Ripalda. De ent. supernat. L. 3, D. 70.—(3) Platell. l. c. n. 15.—(4) 1, 2, Q. 71, ar. 5.

net (1): «voluntarium potest esse absque actu; quandoque quidem absque actu exteriori cum actu interiori, sicut cum vult non agere: aliquando etiam absque actu interiori, sicut cum non vult agere.»

8. Ex dictis apparet requiri ad hoc ut ommissio sit voluntaria potestatem ponendi actum oppositum, quia ommissio non est a voluntate, ut a causa physica positive influente, sed solum ut a causa morali per influxum privativum, situm in eo, quod actum non ponat cum possit.

Hinc licet voluntarium in genere latius pateat quam liberum, in ommissione tamen convertuntur.

SCHOLION II.

De voluntarietate effectus ex ommissione sequuti.

9. **Nota.** Certum est, ad hoc ut effectus ex ommissione consequens sit voluntarius, requiri aliquam ejus certo vel probabiliter sequuti cognitionem, saltem imperfectam: voluntarium enim est essentialiter ab intrinseco cum cognitione finis. Jam vero si haec datur:

Dico: Quando effectus ex ommissione sequitur per se non requiritur obligatio illum impediendi ut sit voluntarius; requiritur vero si sequitur per accidens ut sit proprie et simpliciter voluntarius.

I.^a Pars, prob. Quando effectus sequitur per se, ut ex ommissione sumptionis cibi fames et debilitas ommissio se habet ut causa ad suum effectum. Atqui qui vult causam sive positivam, sive privativam eo ipso vult omnem effectum cum ea per se connexum. Ergo...

II.^a Pars, quam negant Arriaga et Amicus prob. 1.º Auctoritate S. Thomae (2): «Sciendum est quod non semper id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sicut in causam in agens, ex eo quod non agit: sed solum tunc cum potest et debet agere.»

2.º A priori. In effectibus per accidens, v. g. submersio navis eo quod Angelus non subvenit, obligatione seclusa, nulla est connexio talis effectus cum ommissione ut moraliter omittenti tribui possit. Ergo... *Antec.* prob. Non est physica, cum effectus non sequatur per se et physice ex ommissione, sed ex suis causis independenter ab eo quod aliquis illum possit impedire, nec impediatur. Non etiam moralis cum seposita obligatione non sit in quo fundetur.

3.º A posteriori, nam ex opposita sententia sequeretur omnia peccata a Deo non impedita esse illi moraliter voluntaria. *Conseq.* prob. Quia Deus cum posset, libere noluit ea impedire.

10. Obj. 1.º Praeceptum impediendi effectum non movet voluntatem ad illum causandum, sed potius contra: ergo in eo non causat rationem voluntarii.

(1) I, 2, Q. 6, ar. 3. Vid. De mal. q. 2, ar. 1, ad 2.—(2) I, 2, Q. 6, ar. 3.

Resp. Dist. *conseq.* Non causat directe; conc. Indirecte; neg. Facit ut habeat moralem connexionem cum voluntate ejus, qui libere potest ac debet non omitendo agere, effectum impedire.

Obj. 2.º Quidquid non esset, nisi voluntas omitteret, habet dependentiam a voluntate. Atqui effectus per accidens cum ommissione connexus non haberet esse nisi voluntas omitteret. Ergo pendet a voluntate et quidem in suo esse.

Resp. Dist. *obj.* si ab ejus ommissione pendet physice vel moraliter; conc. Si tantum extrinsece pure contingenter et casualiter; neg. *Ma.* dist. Non haberet esse nisi voluntas omitteret, necessario ex defectu alicujus causae illius esse physicae vel moralis; neg. Extrinsece et pure accidentaliter sine ulla relatione physica vel morali; conc. Quamvis Angelus v. g. non esset aut non haberet potestatem impediendi submersionem navis, et consequenter ommissio eam impediendi non esset illi libera, adhuc sequeretur submersio navis, vi tempestatis: ergo non magis pendet ab ommissione Angeli quam ab ommissione chimerae.

Obj. 3.º Qui omittit advertens ex ommissione sequitur aliquem effectum, eo ipso praecise vult illum interpretative et aequaliter.

Resp. Dist. Vult effectum sequiturum per se connexione physica vel morali; conc. Sequiturum per accidens; neg. Hunc solum permittit, ut patet in Deo omittente peccata impedire.

THESIS II.

Actibus a voluntate elicicis nequit inferri violentia, potest vero imperatis.

11. **Nota.** I. Violentia seu vis est impulsus alicui illatus contra positivam illius inclinationem; unde violentum dicitur quod est contra positivum appetitum patientis, seu ab Aristotele (1): «cujus principium est extra nihil conferente passo.» Hoc est renitente passo per contrariam inclinationem sive activam, sive passivam, ut interpretatur S. Thomas cum aliis, sumendo verba «nihil conferente» contrarie. Violentum dicitur respective ad quemcumque appetitum etiam innatum; unde etiam inaninatis convenit. Coactum stricte est quod est contra appetitum elicicum, ideoque convenit tantum entibus cognoscitivis; patet ex ipsa nominis etymologia, coactum seu contra actum a patiente elicicum.

II. Involuntarium potest accipi *negative* pro pura voluntarii negatione, quo sensu tribui potest rebus inaninatis; *privative* pro negatione voluntarii in subjecto capaci oppositi voluntarii, quin tamen sit contra positivum impetum appetitus; *contrarie* seu proprie quando adversatur actui appetitus ex se efficaci (2).

III. Inde patet: a) Violentum esse universalium coacto (not. 1),

(1) 3 Ethic. c. 1.—(2) Vid. Suar. De act. human. D. 2, sect. 1, n. 1.

quare omne coactum est violentum, non e contra. b) Tum violentum tum coactum esse necessarium, sed non contra, omne necessarium esse violentum, ut patet in amore beatifico, summe necessario, nullo modo violento, sed jucundissimo inclinationi appetitus. c) Involuntarium contrarie idem esse ac coactum, unde contingit utrumque nomen promiscue usurpári.

12. I.^a Pars. Prob. 1.º Cum S. Anselmo (1): «Ligari potest homo invitus, quia nolens potest ligari... velle autem non potest invitus, quia velle non potest nolens velle; nam omnis volens ipsum suum velle vult.»

2.º D. Thomas ita demonstrat (2): Actus immediate elicited a voluntate «nihil est aliud quam inclinatio quaedam procedens ab interiori principio cognoscente.» Sed huic ab intrinseco inclinationi nequit violentiam inferri. Ergo... *Minor* prob. a) Quia, quod est: «coactum vel violentum est ab exteriori principio.» b) Quia contra rationem hujusmodi inclinationis est, eam esse coactam et violentam: «sicut etiam est contra rationem naturalis inclinationis vel motus lapidis quod feratur sursum; potest enim lapis per violentiam ferri sursum; sed quod iste motus violentus sit ex ejus naturali inclinatione, esse non potest. Similiter etiam potest homo per violentiam trahi; sed quod sit ex ejus voluntate, repugnat rationi violentiæ.» Brevi cum Suarío (3): «Actus elicited a voluntate est per se ipsum intrinsece voluntarius, unde hoc [i. e. esse voluntarium] est omnino inseparabile ab ipso: ergo non potest esse simpliciter involuntarius: ergo neque coactus.»

13. II.^a Pars. Quaedam potentiae, quibus voluntas imperat, possunt moveri ab extrinseco ipsa renitente. Ergo... *Antec.* patet: a) In motu quo membra v. g. manus, pes, etc., moventur ab extrinseco contra hominis voluntatem. b) In sensibus externis, cum aliquis cogitur audire, videre, quae non vult. c) In sensibus internis, appetitu sensitivo, et intellectu in quibus homo frequenter habet imaginationes, appetitiones et apprehensiones contra suam voluntatem, qui actus licet sint juxta inclinationem appetitus sensitivi, sunt simpliciter homini violenti, nam «voluntas est appetitus totius hominis et supremus, ideo quod est absolute contra voluntatem, est simpliciter coactum homini (4).»

14. Obj. 1.º Potest Deus facere ut voluntas aliquid velit, quando velle nollet, durante in ipsa hac nolitione: ergo tunc cogeretur voluntas.

Resp. Dist. *antec.* Quando velle nollet absolute; neg. Secundum

(1) De lib. arbit. c. 5.—(2) 1, 2, Q. 6, art. 4.—(3) De act. D. 2, sect. 5, n. 6.—(4) Suarez, *ibid.*, sect. 6, n. 1.

quid, conc. Si voluntas necessitatur, aut efficaciter movetur, et actu absoluto aliquid velit, non poterit tunc manere in illa absolutus actus, quo nolit alium actum, nam tales actus sunt absolute et omnino contrarii et repugnantes: ad summum poterit habere actum simplicem, quo nolit habere talem actum, qui non faceret actum involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid et improprie, sicut ea, quae fiunt ex metu.

Inst. De potentia absoluta potest facere Deus ut in voluntate sint simul volitio et nolitio absolute et contrarie omnino.

Resp. Neg. *antec.* Repugnancia oritur ex intrinseco modo, quo vitales potentiae excitantur ad hos actus eliciendos; nam per unum actum destruitur omnino objectum alterius; ablatum autem objecto non potest facultas operari: ut in intellectu, hoc ipso quod iudicat propositionem aliquam esse veram, destruit omnino veritatem in contraria, vel contradictoria illius, et ideo fieri non potest ut simul iudicet vel illam esse falsam, vel contradictoriam veram.

Obj. 2.º Deus potest necessitare voluntatem ad actum naturae suae liberum et aliquo modo contrarium inclinationi naturali, v. g. ad appetitum non existendi. Sed tunc est violentia tum in actu ipso, qui est contrarius inclinationi naturali, tum in modo, qui est necessarius et non liber. Ergo...

Resp. Dist. *maj.* Deus potest necessitare, etc., cogendo; neg. Mutando voluntatem in actum contrarium, conc. Ad *minor.* dico necessarium non converti cum coacto; actum futurum contrarium inclinationi naturali; dist. Absolute; neg. Hypothetice, quatenus si agens libere operaretur forte nollet illum actum; conc.

Obj. 3.º Violentus est actus naturae contrarius. Sed aliquando actus voluntatis sunt contrarii naturae seu inclinationi habituali hominis in bonum honestum, ut patet in actibus peccaminosis. Ergo...

Resp. Dist. *Maj.* Est actus naturae contrarius realiter et apprehensive; conc. Realiter; subdist. Si natura consideratur adaequate conc. Si inadaequate; neg. Actus peccaminosus est tantum contra inclinationem partialem, quam scilicet homo ad bonum honestum habet, non tamen est contra inclinationem hominis adaequatam, quae est ad bonum in communi. Praeterea actus peccaminosi non sunt voluntati extrinseci, cum a sua libera determinatione procedant.

SCHOLION I.

De voluntario mixto cum metu vel concupiscentia.

15. **Nota. I.** Metus definitur a jure (1): «Instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio» I. e. perturbatio, quae si est adeo vehemens ut ipsum rationis usum perturbet, tunc consequenter ad defectum cognitionis voluntarium omnino tollit. Metus sive timor est actus appetitivae virtutis, quo quis fugit malum futurum; est absolute gravis si oritur ex malo gravi et imminenti, qui proinde cadit etiam in virum constantem; relative gravis, quo licet non moveretur vir constans, movetur tamen meticulousus; levis, qui oritur ex malo levi vel non imminenti.

II. Aliud est fieri ex metu, aliud fieri cum metu: hoc tantum indicat metum concomitari actionem, ut quando Christus D. progrediebatur ad mortem metuens illam; illud indicat metum influere in actionem seu actionem procedere ex ipso, ut quando propter metum naufragii merces in mare projiciuntur.

III. Involuntarium simpliciter est quod est contra positivum affectum voluntatis efficacem ad impediendum contrarium, qui affectus exprimitur voce *nolo secundum quid*, quod est contra positivum affectum inefficacem, qui solet exprimi voce *nollem*. Involuntarium simpliciter opponitur voluntario simpliciter.

IV. Minime necessum esse omnia, quae fiunt ex metu, esse involuntaria secundum quid; metus enim non requirit ex se aliquem affectum repugnantem actioni, quam includit, cum haec ex se voluntati amabilis esse possit; sic etiam fuga peccati ex metu gehennae non patitur affectum contrarium etiam inefficacem (2). Quando vero actio ex se est odibilis, regulariter ac moraliter loquendo est aliquomodo involuntaria. Ideo:

Dico I. Quae fiunt ex metu sunt simpliciter voluntaria, et solum involuntaria secundum quid.

16. I.^a Pars. Prob. 1.º Ratione D. Thomae (3), unumquodque simpliciter esse dicitur secundum quod est in actu; secundum quod est in apprehensione solum est secundum quid. Atqui actiones, quae fiunt ex metu secundum quod sunt in actu sunt voluntariae. Ergo quae fiunt ex metu sunt simpliciter voluntaria. *Min.* prob. Actiones, quae fiunt ex metu sunt in actu secundum quod fiunt hic et nunc sub his determinatis circumstantiis, ad avertendum majus malum, quod timetur. Atqui actiones, quibus hic et nunc avertitur majus malum sunt voluntariae, ut patet in projectione mercium in mare, quae fit voluntaria tempore tempestatis propter timorem periculi. Ergo...

2.º Quae fiunt ex metu libere eliguntur, et efficaciter amantur et denominant agentem simpliciter volentem. Ergo sunt simpliciter voluntaria.

(1) L. h. Digest. t. 2.—(2) Vid. V. III. Disquis. nn. 145, 148.—(3) I, 2, Q. 6, art. 6.

17. II.^a Pars. Prob. Illud est aliquomodo involuntarium, quod fit aliquatenus repugnantem voluntate per oppositum affectum; hoc enim dicitur involuntarium, quod est contra affectum voluntatis. Sed quae ex metu fiunt, saepe fiunt cum aliqua repugnantia actuali voluntatis. Ergo sunt aliquomodo involuntaria, sed ex prima parte non possunt esse involuntaria simpliciter; ergo manet esse involuntaria secundum quid, «id est, prout consideratur id, quod ex metu fit, extra hunc casum existens (1).»

18. **Corollarium.** Ex dictis sequitur metum minuere liberum ac proinde peccatum.

Ita Angelicus (2): «Diminuitur tamen secundum aliquid ejus peccatum, quia minus voluntarium est.»

19. Obj. 1.º Quae fiunt ex metu, fiunt invite. Ergo sunt simpliciter involuntaria.

Resp. Dist. *anteq.* Fiunt invite simpliciter contra aliquem affectum efficacem voluntatis; neg. Secundum quid, contra affectum hic et nunc inefficacem voluntatis; conc. Qui ob metum projicit merces, volens projicit, non nolens absolute, sed conditionate si alia darentur adjuncta.

Obj. 2.º Tum Philosophus (3), cum D. Thomas (3) dicunt ea quae fiunt ex metu non esse simpliciter voluntaria. Ergo...

Resp. Explico simpliciter i. e. vel ex parte objecti, quatenus praecise et secundum se consideratum non est volitum; vel ex parte subjecti quatenus non excludit omnis involuntarii admixtionem; conc. Simpliciter ex parte ipsius actus; neg.

20. **Concupiscentia** prout hic sumitur, est motus appetitus sensitivi bonum prosequens. Potest esse: 1.º *Antecedens*, quae ordine causalitatis antecedit consensum voluntatis et illam sollicitat ad consentiendum. 2.º *Concomitans*, quae est simul cum ipso consensu. 3.º *Consequens*, quae ordine causalitatis consequitur voluntatis actum.

Concupiscentia concomitans moraliter loquendo, ut bene notat Suarez (4), nulla est quae non participet rationem antecedentis vel consequentis; vel si sit, judicandum de illa est ut de consequenti. Concupiscentia consequens comparatur ad voluntatis actum ut effectus; sed effectus ut effectus nihil confert ad ponendum actum cujus est effectus; ergo non causat voluntarium, neque involuntarium. Ad rem Angelicus (5): «Passio consequens... potius est signum magnitudinis peccati, in quantum demonstrat intensiorem voluntatis ad actum peccati.» Hæstat igitur questio de concupiscentia antecedente et de ea:

Dico II. Concupiscentia non causat involuntarium simpliciter, neque per se involuntarium secundum quid; sed potius auget voluntarium, licet minuatur liberum.

21. I.^a Pars. Prob. 1.º Apostolus hortatur (7): *Non regnet*

(1) D. Thom. I, 2, Q. 6, art. 6.—(2) 2, 2.^{ae} Q. 125, art. 4.—(3) 3, Ethic. c. 1.—(4) 2, 2.^{ae} Q. 242, art. 3.—(5) De act. D. 3, sect. 3, n. 1.—(6) 1, 2, Q. 77, art. 6.—(7) Rom. VI, 12

peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Atqui si concupiscentia causaret involuntarium simpliciter, neque esset peccatum ei indulgere et adhortatio Pauli inutilis evaderet. Ergo...

2.° S. Joannes Damasc. (1): «Involuntarium est misericordia et indulgentia dignum et cum tristitia agitur.» Sed quod fit concupiscentia instigante, neque est dignum misericordia, neque fit cum tristitia. Ergo... *Min.* prob. Peccata ex concupiscentia orta puniuntur legibus et homines sine reluctancia eis consentiunt, ut patet quotidiana experientia.

3.° Quod procedit a principio intrinseco cum cognitione finis non est involuntarium simpliciter. Atqui quod causat concupiscentia procedit a principio intrinseco cum cognitione finis. Ergo... *Min.* prob. a) hoc ipso quod procedat a voluntate, quae est principium intrinsecum agendi, quod cognitione movetur. b) Quia «si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis, qui propter concupiscentiam fiunt amantes, sequeretur quod concupiscentia voluntarium tolleretur, nec tamen proprie ibi esset involuntarium, quia in his, quae usum rationis non habent, neque voluntarium est, neque involuntarium (2).»

22. II.° Pars. Prob. 1.° Illud causat per se involuntarium secundum quid, quod per se movet voluntatem ad aliquid, quod ipsa refugit. Sed concupiscentia per se non movet voluntatem ad aliquid, quod ipsa refugit. Ergo... *Min.* prob. Nam per se movet ad bonum delectabile a quo per se voluntas non recedit.

2.° Voluntarium secundum quid fit cum aliqua tristitia. Sed quod causat concupiscentia, per se non fit cum tristitia, sed cum laetitia. Ergo...

Dixi per se, quia nonnumquam per accidens involuntarium secundum quid causatur a concupiscentia, ut si quis concupiscentia illectus peccat contra remorsum conscientiae.

23. III.° Pars, quam negant Vazquez et Arriaga (3), prob. Quod facit ut voluntas majori impetu et intensius feratur in objectum, auget voluntarium. Sed concupiscentia facit ut voluntas majori impetu et intensius feratur in objectum. Ergo... *Maj.* prob. Aliquid eo magis est voluntarium, quo magis intense voluntas illud vult. Sed voluntas magis intense illud vult in quod majori impetu fertur. Ergo... *Min.* prima prob. a) Quia concupiscentia caeteris paribus voluntatem plus movet. b) Facit ut intellectus proponat voluntati objectum ut magis concupisibile. c) Experientia, qua docemur amore et beneficiis inclinari homines ut facile et sponte operentur, timore autem et metu potius retrahi, seu obdurari, vel saltem non ita spontanea operari.

24. IV.° Pars. Prob. 1.° Liberum est quod procedit a voluntate cum indifferentia. Sed concupiscentia minuit indifferentiam ex parte voluntatis. Ergo... *Min.* prob. Nam concupiscentia inclinat voluntatem magis ad unum quam ad aliud.

(1) De *fid.* l. 2, c. 24.—(2) D. Thom. 1, 2, Q. 6, art. 7, ad 3.—(3) De actib. D. 11, sect. 4.

2.° Concupiscentia facit ut concupitum appareat pulchrius atque ut ratio non tam attente consideret bonum oppositum. Sed haec minuunt libertatem; nam, quo vehementius voluntas ab uno objecto movetur, et quo minus ad oppositum attendit, eo ipso est minus indifferens tum voluntas, tum ratio, quae sunt libertatis radices ut indifferentis.

25. **Corollarium I.** Passio minuit peccatum, licet illud non tollat.

Ita D. Thomas (1): «Passio minuit peccatum in quantum minuit voluntarium.» ubi voluntarium sumit pro libero ut patet ex fundamento a quo procedit ejus argumentatio, nempe «quod peccatum essentialiter consistit in actu liberi arbitrii, quod est factus voluntatis et rationis.»

Corollarium II. Consuetudo auget voluntarium et minuit liberum formaliter.

Ita ex Suario (2), ratio primi est, quia consuetudine fit ut voluntas majori promptitudine feratur in objectum consuetudinis; secundi, quia minuit indifferentiam inclinando voluntatem magis in unam quam in alteram partem.

Addit Suarius formaliter, quia moraliter et in ordine ad effectus morales non censetur minuire quamdiu illa consuetudo libera ac voluntaria est, nam est dispositio libera, quae ut sic non minuit liberum.

26. Obj. 1.° Sicut metus est passio, ita et concupiscentia. Atqui metus causat aliquo modo involuntarium. Ergo etiam concupiscentia.

Resp. Dist. *Maj.* Generice; conc. Eiusdem speciei seu objecti; neg. Concupiscentia enim est circa bonum, metus circa malum, jam vero malum secundum se voluntati contrarium est, e contra bonum ipsi consonum est.

Obj. 2.° Sicut metuens agit contra id quod vult, ita incontinentes per concupiscentiam. Atqui in illo est involuntarium secundum quid. Ergo et in concupiscente erit involuntarium secundum quid.

Resp. Dist. *Maj.* Aliquando et per accidens; conc. Per se et ordinarie ut in metuente; neg. In reddenda ratione hujus differentiae non consentiunt auctores. D. Thomas (3) eam reperit in eo, quod timor sit de malo et non tollat voluntatis repugnantiam dum concupiscentia respicit bonum et voluntatem mutet ad volendum, quod antea repudiabat.

Arriaga hoc discrimen explicat (4), quia ea, quae ex metu aguntur, fiunt cum tristitia; quae vero concupiscentiae causa cum laetitia; nam per concupiscentiam ducimur ad novum bonum nobis comparandum, per metum vero operamur ne bonum aliquod, quod habemus, amittamus.

Suarius (5) fatetur non esse facile hanc differentiam declarare ac ejus radicem repetit ex objectis istorum affectuum, nam objectum concupiscentiae cum sit bonum, de se et ex vi sua est consen-

(1) 1, 2, Q. 77, art. 6, 7.—(2) De act. D. 3, sec. 3, n. 16.—(3) 1, 2, Q. 6, art. 7, ad 2.—(4) De act. D. 11, sec. 4, subsect. 3.—(5) De act. D. 3, sect. 4, n. 4.

»taneum voluntati et nullam vim aut necessitatem ei infert quantum in se est: at vero objectum metus cum sit malum, de se est dissonum voluntati, et potest necessitatem quamdam inferre, ut contingit supplicium in omni metu extrinsece illato. Unde fit ut licet ex supplicione talis mali, (v. g. naufragii) fuga illius voluntaria sit, tamen simpliciter et malum ipsum (naufragium) sit involuntarium, et consequenter fuga ejus, quia nollet homo constitui in ea necessitate ut sibi esset necessarium fugere, vel timere mori; quod non ita reperitur in concupiscentia.»

Obj. 3.º Concupiscentia minuit esse ab intrinseco cum cognitione. Ergo minuit voluntarium.

Resp. Dist. *antec.* Quoad liberum; conc. Quoad voluntarium; neg. Nam licet minuat considerationem rationum in oppositum, adeoque et indifferentiam iudicii, et consequenter faciat ut operatio minus procedat ab active indifferenti se ipsum determinante ut requiritur ad rationem liberi; non tamen minuit, sed auget cognitionem delectabilitatis objecti et inclinationem voluntatis in illud ex quibus solis petitur ratio voluntarii.

Inst. Non potest minui liberum quin minuatur voluntarium; nam voluntarium respectu liberi est genus. Sed non potest minui species quin minuatur genus. Ergo...

Resp. Dist. assertum, non potest... quin minuatur voluntarium in eo quod est voluntarium procedere indifferentem; conc. In eo quod est tendere majori propensione ad suum objectum; neg. Ad prob. trans. vel conc. *maj.* *Min.* neg. cujus falsitas patet in homine, qui quatenus sensitivus (genus) minuitur ob surditatem et caecitatem, et non quatenus rationalis (differentia). Et revera licet liberum sit quasi species voluntarii, potest minui ratione liberi, aucta ratione voluntarii, quia haec petitur ex propensione voluntatis, illa ex indifferentia ejus activa quae minui potest, imo ut patet in amore beatifico, totaliter tolli illa remanente integra imo et aucta (1).

SCHOLION II.

De influxu ignorantiae in voluntarium.

27. Ignorantia in genere est carentia scientiae vel cognitionis. Si est in subjecto incapaci dicitur proprie *nescientia*, si in subjecto capaci est proprie et simpliciter *ignorantia*. Est *privativa* si est eorum, quae quis scire potest et debet.

Potest ignorantia diversimode parti. Ad nostrum institutum prae oculis habendae sunt sequentes partitiones: 1.^a In *antecedentem*, quae non sequitur voluntatem ut effectus et ipsa est causa ut voluntas aliquid agat, seu «quae antecedit omnino voluntatem tam ignorandi quam operandi actionem ex ignorantia factam (2).»—In *concomitantem*, quae neque sequitur voluntatem ut effectus, ne-

(1) Platelli. De act. n. 30.—(2) Suar. De act. D. 4, sect. 1, n. 10.

que antecedit operationem ut causa.—In *consequentem*, quae consequitur voluntatem ut effectus et est causa operationis. 2.^a In *involuntarium*, quam homo tenet independentem ab ejus voluntate. In *voluntarium*, quae in ipso est dependenter ab ejus voluntate. Haec potest esse voluntaria directe et in se vel in alio. Directa et in se est *affectata* quando quis ignorare vult ut excusationem praefexere valeat, vel ut liberius peccet. Ignorantia in alio est *negligens* in praeteritione moralis et debita diligentiae ad illam expellendam necessariae, quae ratione gravitatis negligentiae potest esse *errasa* vel *supina*. 3.^a In *culpabilem*, quae est ignorantia voluntaria seu privans scientia praeepta ratione sui vel operationis debita. In *inculpabilem*, quae est ignorantia involuntaria, vel si est voluntaria non est de scientia praeepta. Haec divisio ultima fere eadem est ac illa communis in *vincibilem*, quae morali diligentia tolli potest, quae si est de re debita erit culpabilis; in *invincibilem*, quae morali adhibita diligentia auferri nequit, quae si nec antea fuit moraliter auferibilis etiam in re debita erit omnino inculpabilis. His praeeptis:

Dico: Ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter; concomitans, non voluntarium; consequens vero, simpliciter voluntarium.

28. **Nota.** Ignorantia causat voluntarium vel involuntarium, quatenus est causa per accidens removens prohibens: sic qui manducat carnes in die prohibito ob ignorantiam, ipse certe voluntarie manducat carnes et tamen hic actus ut sic, est causatus ab ignorantia removenso prohibens, nam si sciret ipse prohibitionem, non manducaret. Ideo ignorantia influxus distinguendus est prout terminatur ad rem cognitam et prout terminatur ad rem ignoratam, quatenus est ignorata: primo modo, ignorantia potest causare illam actionem v. g. edendi carnes die prohibito, directe, modo dicto; sed non agimus de actione ignorantiae hoc modo considerata, quia sic est simpliciter volita; agimus de actione respectu conditionis ignoratae, et hoc modo ignorantia non causat voluntarium *directum* et *in se*, quia voluntas non potest ferri in ignotum ut tale, ac proinde hoc nequit esse voluntarium directum et in se.

29. 1.^a Pars. Prob. 1.º Ignorantia antecedens excusat omnino a culpa. Atqui non excusaret si non causaret involuntarium simpliciter, cum libertatem actionis non tollat. Ergo... *Maj.* prob. a) Verbis Christi D. (1): *Si non venissem, et loquutus fuisset eis, peccatum (infidelitatis) non haberent: nunc autem excusationem non habent.* b) S. Augustinus (2): «Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quaerere, quod ignoras.» c) Auctoritate Alexandri VIII, qui damnavit hanc propositionem (3): «Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturae, haec in statu naturae lapsae operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.»

2.º Ratione. a) Quod fit sine cognitione et contra voluntatem operantis est simpliciter involuntarium. Atqui quod causat ignorantia

(1) Joan. XV, 22.—(2) De lib. arb. c. 18.—(3) 2.^a inter prohibitas 7, Decem. 1690.

antecedens fit sine cognitione et contra voluntatem operantis. Ergo ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter. *Min. prob. Fit sine cognitione*, nam ignorantia est carentia cognitionis illius circumstantiae ignoratae; est *contra voluntatem operantis*, quae actu vel habitu est ita disposita ut nollet illam actionem, si sciret circumstantiam ignoratam. Ergo quod causat ignorantiam antecedens fit sine cognitione et contra voluntatem operantis. b) Quod causat ignorantiam antecedens esset voluntarium in se vel in alio. Atqui in neutro est; non *in se*, nam quod ignoratur nequit esse voluntarium in se; non *in alio*, nam ipsa ignorantia antecedens in qua esset voluntarius effectus est involuntaria utpote adversa voluntati actuali vel habituali operantis. Sed nihil potest esse voluntarium in re involuntaria, sed e contra involuntarium erit sicut et ipsa res. Ergo ignorantia antecedens causat involuntarium simpliciter.

30. **Corollarium.** Ergo non sunt audiendi, sed rejiciendi tum protestantes, tum jansenistae cum asserunt: ignorantiam invincibilem sive facti, sive juris tam naturalis (1) quam divini humanique positivi, non excusare a peccato operantem ex ea.

31. II. Pars. Prob. 1.º Quod fit et ignorantia concomitante, fit absque cognitione et non contra inclinationem voluntatis. Atqui hoc est non voluntarium. Ergo... *Min. prob.* Non est voluntarium, quia fit absque cognitione facti; non est involuntarium, quia non est contra appetitum actuale vel habituale agentis. Ergo restat ut sit non voluntarium.

2.º Exemplo. Si quis mittit sagittam ad occidendam feram et facta sufficienti diligentia ad vitandum periculum occidendi hominem, revera occidit inimicum suum cujus vitam extinguere cupiebat, operatur ignorantia concomitanti. Atqui occisio inimici, quamvis concupita, fuit in casu occisori non voluntaria. Ergo... *Min. prob.* Non fuit ei involuntaria, quia non fuit contra ejus appetitum. Non fuit voluntaria; nam si fuisset ipsi voluntaria fuisset homicida. Atqui non fuit homicida. Ergo occisio hominis (materialis) non fuit ei voluntaria. *Min. prob.* Si occidisset amicum, non fuisset homicida, quia daretur ignorantia antecedens. Ergo etiam si sit inimicus non erit homicida, quia ratio culpae non pendet ex re extrinseca mere casuali, ut esse amicum vel inimicum.

Corollarium. Hinc si dicitur ignorantiam concomitantem non excusare a peccato, non eo dicitur quod actio cum illa procedens ad peccatum imputetur, sed quia operans cum illa male dispositus est et peccat interne non externe; unde liberata a peccato externo ejusque consequentis v. g. censurae, restitutionis, etc.

32. III. Pars. Prob. 1.º Quod est voluntarium in causa est simpliciter voluntarium. Atqui quod causat ignorantiam consequens utpote voluntaria est voluntarium in causa. Ergo...

2.º Exemplo. Si quis ob ignorantiam consequentem occidat hominem, putans se occidere feram, sine dubio ei ad culpam imputatur. Sed non posset ad culpam imputari nisi esset occisio voluntaria... Ergo...

(1) De hoc tantum jure assertionem stabiliiunt jansenistae.

3.º Confirmatur ex Scriptura in qua, a) Recensentur inter impios (1): *Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus*. b) David veniam precatur pro ignorantibus (2): *Delicta juventutis meae, et ignorantias meas ne memineris*.

33. Obj. 1.º Judaei cum Apostolos persequerentur putabant (3): *obsequium se praestare Deo*, unde non suspicabantur se male agere. Atqui nihilominus peccabant. Ergo ignorantia antecedens non excusat a peccato, nec tollit voluntarium.

Resp. Dist. *major*. Putabant obsequium se praestare Deo ignorantia vincibili et culpabili; conc. Invincibili et inculpabili; neg. Ex tot ac tantis Apostolorum miraculis, ex tam illustri vitae sanctitate ac doctrinae sublimitate, facile potuissent judaei suam ignorantiam deponere et injustam Apostolorum occisionem cognoscere.

Obj. 2.º Deus minatur Abimelech (4): *Morieris propter mulierem quam tulisti; habet enim virum*. Sed Abimelech nesciebat Saram de qua hic est sermo fuisse uxorem Abrahae. Ergo ignorantia antecedens, etc... Item 1. Reg. XIV. 44. Jonathas damnatur ad mortem ob transgressionem legis quam ignorabat.

Resp. Ad 1.^{am} Abulensis dist. *min.* Nesciebat culpabiliter; conc. Nesciebat inculpabiliter; neg. non enim sufficienter inquisiverat an Sara esset uxor Abrahae. Conformius ad contextum Menochius explicat *maj.* Morieris ratione adulterii; neg. Alterius peccati; conc. nempe, quia tult invitum, non attendendo adulterium a quo eum excusat Deus v. 6. *Scito, quod simplici corde feceris*. Ad 2.^{am} dicendum cum Alapide Jonatham injuste condemnatum fuisse propter transgressionem praecepti humani, quod ignorabat.

Obj. 3.º Christus D. dixit Apostolis (5), *servus qui non cognovit* (voluntatem Domini sui), *et fecit digna plagis, vapulavit paucis*. Ergo ex sola non cognitione seu ratione solius ignorantiae oritur culpa.

Resp. Dist. *antec.* Servus, qui *non cognovit* omnino inculpabiliter vapulabit paucis; neg. Qui *non cognovit* ratione majoris vel minoris negligentiae; conc.

Obj. 4.º S. Augustinus saepe dicit nullam ignorantiam excusare a peccato. Ergo etiam invincibilis non excusat.

Resp. Dist. *antec.* A peccato, vel formali et culpabili vel materiali et inculpabili; conc. A peccato tantum formali et culpabili; subdist. Ignorantia consequens seu vincibilis; conc. Invincibilis; neg. Quando S. Augustinus dicit per ignorantiam peccari; vel loquitur de ignorantia vincibili; vel nullo facto discrimine inter vincibilem et invincibilem, adversus pelagianos docet, esse peccatum materialiter, peccato improprie dicto pro poena, quam ex Adamo originem duendo contraximus.

Instab. S. Augustinus rejicit (6) nostram distinctionem: «Sed et illa ignorantia, quae non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat,

(1) Job. XXI, 14.—(2) Ps. XXIV, 7.—(3) Joann. XVI, 2.—(4) Genes. XX, 3.—(5) Luc. XII, 48.—(6) Lib. de gr. et lib. arbit. c. 3.

»ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non »audivit omnino quid crederet: sed fortassis ut mitius ardeat.» Ergo ignorantia invincibilis juxta S. Doctorem non excusat a peccato formali, cui ut poena sempiternus ignis respondet.

Resp. Explico *antec.* Ardebunt igne sempiterno, qui simpliciter nesciunt, ignorantia omni ex parte invincibili; neg. Vincibili saltem remote in neglecta salutis procuracione; conc. S. Augustino *simpliciter nescire* non est *invincibiliter ignorare*, sed tantum non rejicere scientiam salutis; jam vero inter ignorare invincibiliter salutis scientiam eamque rejicere stat omisso debitae diligentiae ad eam acquirendam.

Obj. 5.º Quae fiunt ex ignorantia invincibili juris naturalis, sunt voluntaria in causa i. e. in peccato Adami. Ergo sunt formaliter peccata.

Resp. Neg. *antec.* Ignorantia hujusmodi est effectus et poena peccati Adami, non culpa; unde non magis nobis libera est, quam motus naturales indeliberati concupiscentiae, passibilitas, mortalitas caeteraque hujus vitae poenalitates.

ARTICULUS II.

De Libero.

34. Liberum primaeva sua significatione id est quod est sui juris et alteri non subjectum, excludens proinde relationem servitutis, ut deducere est ex Jure Romano (1) definiente libertatem: «Fascultas ejus quod cuique facere libet, nisi quod ei, et lege prohibitum est.» Hinc juxta plures servitutis species, quibus homo subijci potest, tot numerantur libertatis acceptiones; prima est libertas a servitute hominis seu immunitas, ab obligatione alteri serviendi; secunda est libertas gratiae seu immunitas a peccato (2); tertia est libertas gloriae seu immunitas a concupiscentia caeterisque hujus vitae miseriis (3); quarta libertas naturae, quae est: a) libertas a coactione pro immunitate a violentia et coactione; dicitur essentialis, quia essentialis est volitioni vitali ita procedere ab intrinseco ut non possit esse ab extrinseco renitente passo (4); b) libertas electionis, indifferentiae seu immunitas a necessitate cogente volentem, se ad unum prae alio determinare antecedenter ad operationem. De hac postrema agendum est propter haereticos, qui eam negarunt.

(1) L. libertas ff. De statu homin. — (2) Rom. VI, 18. — (3) Ibid. VIII, 21. — (4) Thes. II.

THESIS III.

Homo etiam in statu naturae lapsae est liberi arbitrii ad bonum malumque indifferentis.

35. Nota. I. Convenit inter omnes, paucis ex Thomistis, ut suam praedeterminationem physicam melius defendat ad sola praerequisita creata coequantibus (1), libertatem indifferentiae definire: «facultatem, quae positis omnibus requisitis ad operandum potest »operari et non operari.» Thomistae post Bannezium (2) generatim eam exponunt, *quae potest non operari in sensu diviso* concursus Dei seu praedeterminationis physicae; *sensum compositum* soli potentiae, melius diceret soli possibilitati in alia hypothesis non operandi reservantes. Nostrae vero Societatis doctores aliique in *sensu composito* ipsum *non operari* conjungunt cum omnibus praerequisitis etiam concursu Dei et solum admittunt *sensum divisum non operandi* consequenter ad ipsam liberam voluntatis operationem, quae dum est nequit non esse. Hunc esse legitimum hujus definitionis sensum, conformem menti S. Thomae ex dictis de concursu Dei (3) constat; nunc probationibus theseos hunc sensum prae se ferentibus illam firmabimus breviterque declarari potest cum Platelli (4): «quia ad perfectam libertatem indifferentiae requiritur potentia proxima et expedita ad utrumlibet, ut »quisvis homo vere deatur simpliciter posse utrumlibet et habere »ita plenum sui actus dominium ut ultimate solum oriatur ex pro-

(1) Alvarez. Disp. 115; Ledesma art. 10, § Sed antequam, etc. — (2) P. Schneeman S. J. (controv. de div. grat. init. et progres. Prooem. 4. Devet. schol. D. Thomae) percurrit clariore S. Thomae discipulos ab Egidio Rom. (ann. 1516) usque ad Fr. Victoriam Bannezii magistrum et nullum praedeterminationem physicam, sensum divisum Bannezii docere invenit. Ultimus Victoria, in codice manuscripto Vaticano (cod. 4630) cui titulus: «Incipiunt scholia R. A. P. Fr. J. de Victoria in sacr. theolog. resolutissimi ac in Salmanticensi Universitate cathedrae primae regentis meritisimi... in 12° S. Thomae. Quae publice professus est... anno ab incarnatione D. N. 1539...» habet: «Habere dominium actuum est, quod homo habet in sua »potestate, quando agit, non agere, quando non agit, agere, et agere taliter vel »taliter... et iste est modus peculiaris agendi humanus, quo differt a brutis, 2.º »noto et suppono, scilicet quod voluntas ratione finis habet naturalem inclinationem, et ideo movetur ad ipsum finem a dante inclinationem, puta a Deo, »quia Deus concessit ei talem inclinationem... sed ad media non habet hanc naturalem inclinationem, et ideo media eligit ipsa voluntas libere...» Proprius igitur et melius quam Thomistae, banneziani appellandi essent qui praedeterminationem physicam admittendam esse censent. — (3) Vol. II, Disq. VI. De Deo creatore, nn. 89-103. — (4) De act. c. 1, § 5, n. 55.

»pria ejus determinatione quod ponatur vel non ponatur. Jam vero
»ad hujusmodi potentiam necessarium est, ut homo cum omnibus
»praerequisitis absolute antecedentibus, et quae habere vel non ha-
»bere, non est in ejus potestate, aequae possit actum et non actum
»componere: alioqui enim omnes, aut fere omnes nostri actus ne-
»cessarii nobis essent liberi;» nam sol v. g. ita illuminat, cum
»omnia requisita concurrunt, ut possit non illuminare si fenestrae
»claudantur; oculus videt objectum imprimens speciem, et aptus
»est ad carendum visione, si auferatur species (1). Libertas tandem
»indifferentiae dicitur *contradictionis* quatenus simpliciter est fa-
»cultas operandi vel non operandi; *contrarietatis* quatenus est fa-
»cultas operandi aliquid vel ejus oppositum v. g. bonum vel ma-
»lum; *specificacionis*, quatenus est facultas eligendi inter diversa
»genera boni vel mali.

II. Thesis est de fide tum contra veteres haereticos, qui, ut ma-
»nichaei, liberum arbitrium absolute negabant, tum contra recen-
»tiores lutheranos et calvinistas, qui licet illud concederent homini
»integro, detrahebant homini lapsu. Jansenius contra Calvinum do-
»cuit hominem lapsu praeditum esse libero arbitrio, sed solum
»cum libertate a coactione, non cum libertate indifferentiae, quam
»delectatio relative victrix vel ad bonum determinando si erat amo-
»ris Dei, vel ad malum perferendo si erat concupiscentiae, de-
»struebat.

36. Prob. 1.º Concil. Tridentinum definivit (2): «Si quis
»liberum hominis arbitrium post Adae peccatum amissum, et ex-
»tinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum
»sine re, figmentum denique a Satana inventum in Ecclesiam; ana-
»thema sit.» Et supra (3) de libera determinatione statuit: «Si quis
»dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum
»nihil cooperari, assentiendo Deo... neque posse dissentire, si velit,
»sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passi-
»ve se habere; anathema sit.» Quae verba declarantur a concilio
»ita (4): «ut, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illustra-
»tionem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam
»recipiens, quippe qui illam et abjicere potest...» Innocen-
»tius X (5) uti haereticam damnavit propositionem Jansenii:
»Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae non requi-
»ratur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coa-
»ctione.» His ecclesiasticis sententiis dum configitur haeresis, simul

(1) Suar. De grat. proleg. 1, c. 83, n. 8.—(2) Sess. VI, can. V.—(3) Ibid. can. IV.—(4) Ibid. cap. V.—(5) Constitut. «*Cum occasione*» 31 Maji 1653. Vide etiam Encyclic. *Libertas*, Leonis XIII, § 3 Jam vero.

per verba «dissentire si velit.» «abjicere potest» aperte indicatur
»sensus compositus (not. 1), cum «dissentire» non consentire, exci-
»tationi divinae actu existenti significet; et «abjicere» rem habitam
»dimittere, aut sibi oblatam respuere importet. Aliter dicendum es-
»set Tridentinum haereticos non damnassee, qui libertatem
»negabant in *sensu composito* excitationis divinae, «cum non fue-
»rint, ait Platelli (1), tam stupidi, ut senserint hominem prae-
»cise quantum est ex parte voluntatis, et indifferentiae iudicii non
»posse actum divinae excitationi oppositum exercere absolute, et
»praecisa, seu non supposita excitationis existentia.»

2.º Ex sacra Scriptura, quae non uno in loco tradit hominem la-
»psum dominium habere suorum actuum, eundemque cum requi-
»sitis ad agendum eligere posse vel *actu agere*, vel *actu non agere*
»aut *actu agere aliud*; non tantum *solum actu agere* cum mera po-
»tentia ad non agendum. Deuter (2). Moyses adhortans Israeli-
»tas: *Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est,*
»*neque procul positum... Sed juxta te est sermo valde in ore tuo et in*
»*corde tuo, ut facias illum. Considera quod hodie proposuerim in con-*
»*spectu tuo vitam et bonum, et e contrario mortem et malum, ut dili-*
»*gas Dominum Deum tuum... et vias... Si autem aversum fuerit cor*
»*tuum, et audire noluveris... praedico tibi hodie quod pereas... Testes*
»*invoce hodie caelum et terram, quod proposuerim vobis vitam et mor-*
»*tem, benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam... Eccle-*
»*siasticus (3) impio se excusanti: Ille (Deus) me implantavit;*
»*non enim necessarii sunt ei homines impii,* reponit: *Deus ab initio*
»*constituit hominem et reliquit illum in manu consilii sui. Adjevit*
»*mandata et praecepta sua. Si volueris mandata servare, conserva-*
»*bunt te... Apposuit tibi aquam et ignem, ad quod volueris porrigere*
»*manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum: quod*
»*placuerit ei dabitur illi... et infra (1) justum divitem laudibus ex-*
»*tollit eo quod actu non peccaverit, cum potuerit; quae laus nulla*
»*esset si in sensu composito praerequisitorum a voluntate operantis*
»*minime dependentium impossibile esset actu peccare. En verba:*
»*Qui probatus est in illo, et perfectus est, erit illi gloria aeterna; qui*
»*potuit transgredi et non est transgressus; facere mala et non fecit.*
»*Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, etc. Vide etiam Genes*
»*IV, 6, 7; I. Corinth. VII, 37; 2. Corinth. IX, 7, etc.*

37. 3.º Ex Patribus S. Justinus M. (2): «Nihil esset in illis
»(christianis) laude dignum, nisi facultatem haberent, qua se in
»»outramque partem converterent.» S. Athanasius (3): «Ani-

(1) De actib. c. 1, § V, n. 54.—(2) XXX, 11.—(3) XV, 12, 14.—(1) XXXI, 10.—(2) Apol. ad senat.—(3) Orat. contr. idol.

»ma libera est, sui arbitrii. Potest enim ut ad bona se inclinare, ita
»bona quoque aversari.» S. Basilius (1): «Quod in homine
»suum est liberum arbitrium, in eligendo et non eligendo situm
»est.» S. Gregorius Nys. (2): «Deus dimisit aliquid in
»nostra potestate, cuius unusquisque nostrum solus est dominus:
»hoc autem est liberi arbitrii electio.» S. Hieronymus (3):
»Haec autem universa dicuntur ut liberum hominis monstraret ar-
»bitrium, Dei enim vocare est, et nostrum credere: nec statim si nos
»non credimus impossibilis Deus est, sed potentiam suam nostro
»arbitrio derelinquit, ut iusti voluntas praemium consequatur.»
S. Augustinus, quem, in iis, quae post ortam haeresim pelagianam scripsit a se stare vult Calvinus, dicit ante ortum Pelagianismi (4): «peccati reum teneri quemquam, quia non fecit, quod
»facere non potuit, summae iniquitatis est, et insaniae: quomobrem
»illae animae quidquid faciunt, si natura non voluntate faciunt,
»id est si libero ad faciendum et non faciendum motu animi carent,
»si denique abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato eorum teneri non possumus; si ita coguntur ut resistendi potestas nulla sit, non peccant.» Post ortum vero (5): «Quomodo
»posset Deus prohibere ne velimus, aut praecipere ut velimus, si
»ad volendum necessitatur? Consentire vocationi Dei, vel ab ea
»dissentire propriae voluntatis est (6).» Alios Patres vide apud Bellarminum (7), qui plures ex utraque Ecclesia orientali et occidentali affert. Ipse tandem Calvinus se sejungere a traditione catholica et veteri fassus est (8): «Voluntatem Deus movet, non
»qualiter multis saeculis traditum est, et creditum, ut nostrae potestas sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari, sed etc.»

38. 4. Ratione et auctoritate D. Thomae, qui quaerens (9):
»Utrum voluntas moveatur de necessitate a suo objecto?» respondet: «voluntas movetur dupliciter: uno modo quantum ad exercitium actus; alio modo quantum ad specificationem actus, quae
»est ex objecto. Primo ergo modo voluntas a nullo objecto ex necessitate movetur; potest enim aliquis de quocumque objecto
»non cogitare; et per consequens neque actu velle illud. Sed quantum ad secundum motionis modum, voluntas ab aliquo objecto
»ex necessitate movetur, ab aliquo autem non. In motu enim cuiuslibet potentiae a suo objecto consideranda est ratio per quam
»objectum movet potentiam... bonum est objectum voluntatis.
»Unde si proponatur aliquod objectum voluntati quod sit univer-

(1) Orat. de *Liber. arbitrii*. — (2) De *Opif. homin.* c. 16; Orat. de *catechum.* c. 30. — (3) In *Isaiam.* c. 49, v. 4. — (4) De *duob. animab.* c. 12. — (5) De *grat. et lib. arbitrii*. c. 2. — (6) De *spirít. et litter.* c. 34. — (7) De *gr. et lib. arb.* 1, 5. — (8) *L. 2. institut.* c. 3, § 10. — (9) 1, 2, Q. 10, art. 2.

»saliter bonum, et secundum omnem considerationem, ex necessitate voluntas in illud tendit, si aliquid velit; non enim poterit
»velle oppositum. Si autem proponatur ei aliquid objectum, quod
»non secundum quamlibet considerationem sit bonum, non ex necessitate voluntas fertur in illud. Et quia defectus cuiuscumque
»boni habet rationem non boni, ideo illud solum bonum, quod est
»perfectum, et cui nihil deficit, est tale bonum, quod voluntas non
»potest non velle, quod est beatitudo. Alia autem quaelibet particularia bona, in quantum deficient ab aliquo bono, possunt accipi ut non bona, et secundum hanc considerationem possunt repudiari vel approbari a voluntate, quae potest in idem ferri secundum diversas considerationes.» Ergo juxta Angelicum ad alia objecta praeter beatitudinem naturaliter libera est voluntas; motionem divinam non auferre, sed se attemperare huic liberae indifferentiae his gravissimis verbis docet (1): «Respondeo dicendum quod, sicut Dionysius dicit (2), ad Providentiam divinam
»non pertinet naturam rerum corrumpere, sed servare. Unde omnia
»movet secundum eorum conditionem... Quia igitur voluntas est
»actio*um principium non determinatum ad unum*, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam movet quod non ex necessitate
»ad unum determinat, sed remanet motus ejus contingens, et non necessarius, nisi in his ad quae naturaliter movetur.» Vide etiam 1, 2, Q. 9, art. 6, ad 3. Lege etiam eum in libro 2.º sententiarum D. 25, q. 1, art. 1, ad 3; Distinct. 28, q. 1, art. 1, ubi breviter: «Non esset homo liberi arbitrii, nisi ad ipsum determinatio sui actus
»pertineret.» Et illa alia verba Distinct. 39, q. 1, art. 1, plane decretoria: «Ipsa potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est
»ad plura; sed quod determinate exeat in hunc actum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate.» Potest igitur ad mentem Angelici, cum praerequisitis ad agendum etiam ex parte Dei, actum vel non actum voluntas libera componere.

5.º Ratione theologica. Docet fides, hominem in statu naturae lapsae mereri posse, ut probabimus disquisitione sequenti. Sed eadem fides docet (n. 36, prob. 1.º) ad merendum et demerendum requiri libertatem a necessitate. Ergo datur in statu naturae lapsae libertas a necessitate.

39. **Corollarium.** Ergo indifferentia requisita ad libere agendum est indifferentia activa ipsius voluntatis.

Ita deducebant communiter theologi ex doctrina Sacrae Scripturae, Patrum et Conciliorum libertatem spectante (3), usque dum

(1) 1, 2, Q. 10, art. 4. — (2) De *divin. nom.* c. 4. Lect. 23. — (3) Suarez de *grat. Prolegom.* 1, c. 4, n. 9.

Bannezius et post ipsum caeteri praedeterminatores, voluerunt sufficere ad libertatem indifferentiae, indifferentiam objectivam iudicii cum subjectiva seu passiva voluntatis; sed frustra nam:

1.° Ut actus sint liberi ad eum modum, qui in argumentis thesicos describitur, debent procedere a facultate habente potestatem agendi vel non agendi. Sed facultas habens tantum indifferentiam passivam, ut talis non habet potestatem agendi vel non agendi; quia indifferentia passiva est capacitas recipiendi, et capacitas recipiendi per se non est potestas agendi vel non agendi, cum debeat determinari a dante actum. Ergo nequeunt actus liberi esse a voluntate ut habente indifferentiam tantum passivam.

2.° Condicio necessario connexa cum conditionato reddit conditionatum aequae necessarium. Sed si voluntas ut activa non est indifferens erit necessario connexa cum consensu vel dissensu. Ergo consensus vel dissensus erit necessarius sicut ipsa voluntas ut activa. Sed voluntas ut activa se habet antecederet ad exercitium libertatis; ergo antecederet ad exercitium libertatis, consensus vel dissensus erit necessarius.

40. Obj. 1.° Aliqua sacr. Scripturae testimonia, quibus homini libertas saltem ad bonum videtur denegari, ut: a) Isaias (1): *bene quoque, aut male si potestis facite*. b) Jeremias (2): *Non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos*. Paulus (3): *Non quod sufficiens simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis*. Et similiter Rom. IX, 16; Isaias XXVI, 12; Proverb. XX, 1. c) Iterum Apostolus (4): *Non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod volo malum, hoc ago*. d) E contra S. Joannes (5): *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare*.

Respond. Ad a) sermonem esse de idolis, non de hominibus ut impudenti Scripturarum abusu objicit Lutherus.

Ad b) Dist. Non est hominis bene agere praesertim supernaturaliter si auxilio Dei destituatur; conc. Cum auxilio Dei; neg.

Ad c) *quod nolo malum* hoc ago, explicio i. e. consentiendo; neg. Patiendo; conced. Agit Apostolus de motibus indeliberatis concupiscentiae.

Ad d) *non potest peccare* i. e. nequit simul esse justus et peccator; conc. Non potest ex juxto fieri peccator; neg. Loquitur S. Joannes ex hypothese perseverantiae justus in gratia, nam justum posse peccare ipse supponit in eodem epistola (6): *Filii mei haec scribo vobis ut non peccetis: sed et si quis peccaverit, advocatum habemus*

(1) XLI, 23;—(2) X, 23;—(3) 2 Corinth. III, 5;—(4) Rom. VII, 19;—(5) I.° III, 9;—(6) I.° II, 1.

apud Patrem. Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

41. Obj. 2.° Dicta SS. Patrum praesertim S. Augustini asserentis: a) Hominem esse servum et captivum peccati (1). b) Voluntatem esse in necessitate peccandi constitutam (2). c) «Libero arbitrio male utens homo, et se perdidit et ipsum (3).» d) necessitatem consistere cum libertate: «necessitatem secundum quam dicimus necesse est esse, ut ita sit aliquid, vel ita fiat... nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis (4).» e) S. Bernardus (5): «quod voluntarie fit, etiam si ex necessitate fiat, liberum est.»

Resp. Dicta a, b, c, e, proferuntur a Patribus ratione *necessitatis miseriae*, cui homo lapsus, maxime si gratia caret, subicitur; conc. Ratione necessitatis determinantis voluntatem ad unum sepe peccandum; neg. vel subdist. Necessitate physica infruabili; iterum neg. Necessitate quadam morali libertatem non auferente; conc. Patres minime loquuntur de necessitate, quae immunitatem a coactione vel a necessitate stricta excludat, sed de ea, quae immunitatem excludit a miseria, prava consuetudine, morali peccandi necessitate ac tentatione, qualis fuit in statu innocentiae, in quo voluntas erat libera a captivitate corporis mortalis et a fomite, quo inducitur ad peccandum. Quod quidem verum est et in quaestionibus adversus pelagianos, qui nimis liberum arbitrium extollebant, opportunissime a S. Augustino notatum.

Ad d) dico juxta Augustinum, *necessitas consequens liberi arbitrii usum, non auferit libertatem*; conc. *necessitas antecedens*; neg. Objiciebatur S. Doctori, «quomodo non sint contraria et repugnancia, ut et Deus praescius sit omnium futurorum, et nos non necessitate, sed voluntate peccemus (6).» Respondet; quia Deus infinita sua scientia praecognoscit actus liberos futuros, quia isti ut sunt praevisi sine necessitate, ponuntur. «Cum enim sit praescius voluntatis nostrae, cujus est praescius ipsa erit. Voluntas ergo erit, quia voluntatis est praescius (7).»

Obj. 3.° Cum Jansenio post Wiclef et Lutherum. «Illud est in nostra potestate quod fit dum volumus» ut docet Augustinus (8). Sed omnis volitio etiam necessaria, modo sit voluntaria et non coacta. «fit dum volumus.» Ergo est in nostra potestate et dominio. Ergo est libera.

Resp. Dist. *maj*. Quod fit dum volumus si absque necessitate

(1) L. 2 de corrept. c. 3;—(2) Lib. 2.° De perfect. justit. c. 5; Op. imperf. contr. Julian. Lib. 1, n. 104;—(3) Enchir. c. 30;—(4) Lib. 5. De civit. Dei c. 10;—(5) Serm. 80 in Cantu c. 6;—(6) De lib. arbit. L. 3, c. 3, nn. 6;—(7) Ibid. n. 8;—(8) De lib. arbit. c. 35; De Spir. et litter. c. 3.

antecedente ex propria voluntatis determinatione volumus; conc. Si necessitate antecedente absque propria voluntatis determinatione volumus; neg. et contradist. *min. neg. conseq.*

42. Obj. 4.º Deus potest ante liberam hominis operationem praedefinire actus bonos v. g. conversionem Sti. Pauli. Sti. Augustini; et certo dat gratias efficaces praerequisitas ad libere et salutariter operandum, quae sunt tamen impossibiles cum non actu. Ergo libertas non est definienda «facultas quae positus omnibus praerequisitis ad operandum potest operari et non operari.»

Resp. Dist. primum assertum. Deus potest praedefinire actus bonos salva libertate, si praedefinitio innitatur scientiâ mediâ, quae non antecedit sed consequitur voluntatis determinationem; conc. Aliter non supponendo voluntatis determinationem; neg.

Secundum assertum dist. Gratiae efficaces praerequisitae ad salutariter et libere operandum materialiter et entitative consideratae sunt impossibiles cum non actu; neg. Formaliter ut sunt infallibiles subdist. necessitate antecedente; neg. Consequente infallibilem liberi consensus praevisionem; conc. De his latius disquisitione sequenti.

43. Obj. 5.º Cum D. Thoma (1): «Sequitur... impossibile, »si ponatur quod voluntas non velit hoc ad quod Deus eam movet, »quia secundum hoc operatio Dei esset inefficax. Non ergo est possibile voluntatem nonvelle hoc ad quod Deus eam movet.»

Resp. cum eodem Angelico, sequitur impossibile simpliciter; neg. Secundum quid, ex suppositione motionis liberae voluntatis a Deo; conc. «Ad tertium dicendum quod si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est *hinc positioni* quod voluntas ad illud non moveatur; non tamen est impossibile simpliciter. Unde non sequitur quod voluntas a Deo ex necessitate moveatur.» Quasi dicat, ait Lössada (2), «solum est impossibile ex suppositione motionis liberae voluntatis, quatenus omne, »quod est ex suppositione quod sit, necesse est esse; ideoque voluntas non ex necessitate moveatur.»

Obj. 6.º D. Thoma (3): «Deus est causa actionis cuiuslibet, »in quantum dat virtutem agendi, et in quantum conservat eam; »et in quantum applicat actioni; et in quantum ejus virtute omnis »alia virtus agit...» Hic S. Thomas «applicationem actioni» a Deo, distinguit a «virtute ipsius Dei» cum qua simul agit «omnis »alia virtus.» Ergo juxta S. Doctorem datur aliqua actio Dei praevia actioni creaturae, quae cum sit Dei erit impossibilis cum non actu.

(1) 1, 2, Q. 10, art. 4.—(2) De causis, c. 6, 32.—(3) Q. 3 de Potent. art. 7.

Resp. 1.º Si quid faveat hic locus Bannezianis, S. Thomas illum tacite retractavit 1. Q. 105, art. 5, ut in tractatu de Deo (1) demonstratum est.

Resp. 2.º Permissa *min.*, neg. *conseq.* tum quia non omnis actio Dei praevia est determinans ad unum, ut patet in gratis praevientibus nos ad actus salutare; tum quia nec hic nec alibi docet Angelicus hanc praeviam actionem *praedeterminare* voluntatem ad unum *inevitabiliter, infrustrabiliter*, etc., ut volunt Banneziani. Aliquod D. Thomae testimonium, quod hoc ultimum assereret, deberent proferre Banneziani ut suam sententiam vere esse thomisticam probarent; sed hactenus non potuerunt, nec quid opponant apertis pro nostra thesi testimonii habent.

Resp. 3.º Neg. *minor.* In tertio et quarto modo, quo Deus est causa actionis creaturae, agit D. Thomas de concursu actuali, quem Deus per se ipsum et immediate confert ad omnem operationem causae secundae: exhibitio ipsa actionis potest dici applicatio agentis ad agendum, non praevia, seu in actu primo, sed quasi formalis et in actu secundo; et de hac intelligo, ait Suarius (2), »loqui D. Thomam.» Hoc indicat ipse Angelicus (3) dum dicit; «virtutem causae primae conjungere causam secundam suo effectui.» Addit nihilominus quartum modum, quia causae secundae in suis operationibus nituntur ipsa virtute increata Dei, quae immediatius dat esse effectui quam virtus creata. Unde exposuit duobus modis ipsum realem concursum, ut nobis indicaret duas perfectiones in Deo, et duas veluti dependentias in causis secundis. Confer Suarium (l. c. nn. 11—17) ubi expressis verbis dicit se antea existimasse contrarium (4); sed re melius considerata mutasse sententiam.

44. Obj. 7.º Ab indifferenti ut indifferenti nihil determinatum oriri potest. Atqui libertas juxta nos postulat indifferentiam ad utrumque. Ergo a voluntate libera nullum determinatum extremum sive actum, sive non actum sequi potest.

Resp. Dist. *maj.* Ab indifferenti *defectu incompletionis* nequit oriri determinatio ad unum prae altero; conc. Ab indifferenti ratione *dominii et electionis*; neg. Et contradist. *min. nego conseq.* Indifferentia activa alia est incompletio, quae consistit in defectu alicujus comprincipii vel praerequisiti non libere acquisibilis; quo pacto potentia visiva sine specie Petri et Pauli indifferens est ad visionem utriusque; alia vero est *dominativa et electiva*, quae

(1) V. II. Disq. VI, n. 103.—(2) De auxili. l. 3, c. 38, n. 15.—(3) Q. 3, de Potent. ar. 7; 1, Q. 36, art. 3, ad 3.—(4) Lib. 1.º De auxiliis, quem locum scæpe citant banneziani.

consistit in eo quod voluntas instructa omnibus requisitis v. g. ad amandum habeat sub sua potestate amare et non amare, et ab indifferentia, quae propria est potentiae liberae in actu primo proximo constitutae potest ad unum extremum prae altero determinari.

SCHOLION I.

Utrum cum iudicio indifferenti voluntas possit necessitari ad consensum.

45. Negat fere omnes thomistae post Bannezium, et ex Patribus nostrae Societatis Vazquez (1), aliis affirmantibus. Horum sententiam sequimur et probamus:

1.º Dato iudicio indifferenti potest Deus infundere qualitatem magis inclinantem ad amorem v. g.; ergo ita intense inclinantem, ut moraliter determinet: ergo ita intensissime moventem ut physice determinet. Sed prima motio auferret libertatem aequilibrii, non obstante iudicio omnino indifferenti: ergo secunda auferret libertatem moralem, et tertia physicam non obstante eodem iudicio.

2.º Non sunt ponendae connexiones necessariae sine fundamento. Sed non est fundamentum ad hanc connexionem. In dormientibus saepe datur iudicium indifferens, ex una parte alienius ex altera retrahens voluntatem, tamen non est libertas: tentatur nempe animus in somniis, et nunc consentit, nunc resistit, nunc anceps invenitur.

3.º Dato iudicio indifferenti ad amandum vel non amandum, potest Deus necessitare ad non amandum. Ergo non est connexio necessaria... *Antec.* prob. Potest Deus suspendere creaturam ab omni exercitio libero. Sed tunc necessario omittit amorem, seu non amat. Ergo...

4.º Auctoritate D. Thomae (2): «Dicendum quod Deus potest immutare voluntatem de necessitate; non tamen potest eam cogere.» Excipit Billuart (3) suo Marte casum in quo adsit iudicium indifferens, sed contra mentem Sti. Doctoris, qui addit: «Potest Deus »voluntatem immutare, *ex hoc quod ipse in voluntate operatur* sicut »in natura.» Hinc cum in prima parte (4) ait: «iudicium rationis ad »diversa se habet, et non est determinatum ad unum. Et pro tanto »necesse est quod homo sit liberi arbitrii, ex hoc ipso quod rationalis est:» loquitur de libertate radicali et in potentia independentem a necessitate, quam Deus aliunde voluntati inferre potest, eam non relinquendo suae indifferentiae activae naturali.

5.º Confirmatur ex modo agendi Conciliorum et Patrum adversus haereticos, nam licet facillime possent, numquam recurrerunt ad indifferentiam iudicii ut contra illos libertatem tuerentur. Ergo putabant indifferentiam iudicii non sufficere ad libertatem explicandam, cum eis experientia constaret illam indifferentiam a prae-

(1) I, P. 99, c. 8.—(2) De verit. Q. 22, art. 8.—(3) De act. hum. Dissert. 2.^a ar. 5, solut. diff.—(4) Q. 83, art. 1.

scientia divina, quacum libertatem componere studebant, non auferri.

46. Obj. Quacumque ratione voluntas a Deo determinetur in sensu composito iudicii indifferentis, actus elicitur a voluntate cum indifferentia rationis et iudicii. Sed in hoc procedendi modo salvatur definitio libertatis. Ergo...

Resp. Neg. *min.* Nam iudicium indifferens est origo libertatis in voluntate, minime tamen est ipsa formalis libertas; nec ipsam infert *absolute* iuxta merita objecti, quod postulat prosequi libere, sed tantum *hypothetice* si caetera requisita ad libertatem adsint. Et ideo nemo ante Bannezianos existimavit recte definiiri actionem liberam per hoc, quod sit a voluntate elicitam circa objectum rationis iudicio indifferenter propositum; nec ullus est qui talem definitionem usurpet dum libertatis hostes impugnat (1).

SCHOLION II.

De libertate actus imperati.

47. Libertas actualis considerari potest vel in actu imperato vel in actu elicto. In hoc est denominatio extrinseca, a modo quo procedit a voluntate se ipsam determinante ad unum, cum aequo posset ad non agendum vel ad oppositum agendum se determinare; eo ipso enim quo egreditur a voluntate ut operante ex propria determinatione, seclusa quacumque alia ratione intrinseca, sufficienter intelligitur libertas actus immediata et formalis. In priori nihil aliud est quam denominatio actus imperati ab elicto libero: in tantum enim actus imperatus est liber, in quantum ab efficacia actus elicti liberi pendet, et ab illo quodammodo informatur moraliter. Quaestio est inter auctores an cum actus voluntatis est simul elictus ab ipsa et imperatus ab alio actu voluntatis v. g. actus amoris a voluntate amandi, sit ipse etiam proprie liber vel solum denominative ab actu imperante?

48. Negat Arriaga (2) cum aliis, affirmant vero alii inter quos Suarius (3) cuius sententiam reputo probabiliorem et probo:

1.º Imperium actus imperantis v. g. volo amare non auferit ab actu elicto imperato v. g. amare actu, procedentiam immediatam a voluntate cum indifferentia ad non agendum vel aliud agendum. Sed actus, qui ita indifferenter, immediate procedit a voluntate est ipse formaliter liber. Ergo... *Major* prob. Imperium est accidens, quod supervenit actui elicto imperato, qui ex se naturaliter potest immediate a voluntate libere procedere, nullam ei inferens antecedentem necessitatem. Ergo actus imperatus manet aequo libere ac sine imperio et procedit immediate cum indifferentia etc. *Antec.* prob. Suppositio antecedens libera libere auferibilis a volente quolibet instanti non est necessitas antecedens. Sed imperium liberum,

(1) Vid. Suar. De grat. Prolegom. 1, c. 4.—(2) De act. human. D. 4.—(3) De merito. L. 12, c. 11, nn. 8-11.